

Muzeum Marynarki Wojennej w Gdyni

NASZE EKSPONATY - ORZEŁ Z WESTERPLATTE

To jeden z najcenniejszych zabytków w zbiorach Muzeum Marynarki Wojennej. Natychmiast po wejściu do budynku Muzeum polecamy zwrócić uwagę na kamienną rzeźbę orła umieszczoną po lewej stronie, wysoko na ścianie. Ta zachowana oryginalna płaskorzeźba, zdobiła główne wejście do budynku nowych koszar Wojskowej Składnicy Tranzytowej na Westerplatte.

Od projektu do wojny

Gdy budowano w latach 1934-1936 nowy budynek koszarowy na Westerplatte, ogłoszono konkurs na rzeźbę wieńczącą główne wejście do budynku. Do realizacji skierowano w 1937 r. zwycięską pracę warszawskiego grafika i malarza **Konrada Szrednickiego**. Artysta przez trzy miesiące pracował nad rzeźbą, wykonaną z 3 płyt twardego, czerwonego piaskowca trembowlańskiego.

Mimo uszkodzeń koszar w wyniku ostrzału artyleryjskiego, orzeł przetrwał obronę placówki praktycznie bez uszkodzeń. Niemcy jednak, wkrótce po przejęciu terenu, ten symbol polskości zerwali z budynku. Podobno polscy więźniowie filii obozu Stutthof, pracujący przy demontażu rzeźby, starali się, by mimo uszkodzeń, ukryta wśród innego gruzu przetrwała choć częściowo. Przez następne lata pamięć o orle zatarła się. Uważano, że rzeźba jest bezpowrotnie stracona.

Uratowany

Dopiero w latach 50. polscy kolejarze trafili na Westerplatte, podczas porządkowania torowiska, na odłamki czerwonego piaskowca. Wiadomość zelektryzowała ówczesnego kierownika Muzeum Marynarki Wojennej **kmdr Czesława Krzynówka**. Zorganizowano ekipę poszukiwawczą i przez kilka dni penetrowano zwałowisko gruzu. Wreszcie wydobyto, rozbitą wprawdzie na 8 części, ale niemal kompletną rzeźbę. Przewieziona do Gdyni, stanęła w specjalnym stelażu, jako element plenerowej ekspozycji przed ówczesnym budynkiem Muzeum. Narażona na niszczący wpływ czynników atmosferycznych przetrwała tylko dzięki wyjątkowej odporności czerwonego piaskowca.

W 1997 roku pojawił się pomysł powrotu płaskorzeźby na teren Westerplatte. Akcja o charakterze raczej propagandowym niż merytorycznym, stanowiła kolejne zagrożenie dla cennego zabytku. Orła eksponowano na terenie nie zabezpieczonym, bez możliwości skutecznej opieki nad zabytkiem.

Wreszcie po sporach, naradach i dyskusjach, zapadła decyzja o podjęciu poważnych prac rekonstrukcyjnych i konserwatorskich, zmierzających do odtworzenia pierwotnego wyglądu rzeźby.

W 2002 roku komplet oryginalnych elementów trafił do pracowni rekonstrukcji rzeźby ASP w Gdańsku. W ciągu półtora roku uzupełniono ubytki, oczyszczono i zakonserwowano całą płaskorzeźbę. Ponieważ Muzeum nie dysponowało jeszcze nowym gmachem, orzeł wypożyczony został Akademii Marynarki Wojennej im. Bohaterów Westerplatte, gdzie stanowił ozdobę głównego hallu. Uczelnia wyasygnowała także środki na prace konserwatorskie.

Wreszcie w 2013 roku orzeł z Westerplatte ostatecznie przeniesiony został do Muzeum Marynarki Wojennej, gdzie możemy podziwiać ten unikatowy zabytek, dokumentujący jeden z najśłynniejszych heroicznych epizodów polskich walk II wojny światowej.

Kamienna symbolika

Zachęcamy do uważnego przyjrzenia się zawartej w piaskowcu plastycznej ornamentyce. O wyborze właśnie tego projektu, spośród wielu nadesłanych na konkurs w 1937 roku, zdecydował z pewnością charakter zaproponowanej pracy, jej realizm i odwołanie się do czytelnej tradycji polskiego wysiłku zbrojnego. Płaskorzeźba składa się z trzech bloków piaskowca o łącznej wadze 1,5 tony, maksymalnej wysokości 1,5 m i szerokości 3,5 m.

Blok środkowy jest wyższy, górą półkuliście zakończony. W centralnym fragmencie, widzimy orła w koronie z rozpostartymi skrzydłami, nad nim hełm opleciony wieńcem liści laurowych. Boki wypełnione są, stylizowanymi wizerunkami, promieniście rozchodzących się akcesoriów militarnych. Dostrzec tam można szable dwóch rodzajów - ułańską (prawa) i typowo polską karabelę (lewa), w sąsiedztwie buławy, na tle rozpostartych sztandarów. Następnie lufy karabinowe z bagnietami - rozpoznawalny mauser z prawej i broń epoki napoleońskiej z lewej oraz chorągwie zwieńczone orłami. Dołem, obok ornamentów roślinnych, także militaria - wyloty luf armat i karabinów maszynowych oraz armatnie kule.

Całość symetryczna, o starannej kompozycji, wykonana została w typowej stylistyce lat 30. XX wieku. Mimo artystycznego przetworzenia, widać dbałość o wierne odwzorowanie detali, z wyraźnym nawiązaniem do historycznej polskiej symboliki (karabela, buława czy napoleoński karabin) oraz sił zbrojnych II RP (polska szabla ułańska czy licencyjny mauser).

Wartość historyczną kamiennego orła trudno przecenić - to wszak jeden z nielicznych zachowanych, materialnych relikwów wielkiej legendy o żołnierzach z Westerplatte.